

UN MÓN DE LENGÜES

[Recibido: 21-02-10; aceptado 14-05-10]

EDWARDS, John. 2008. *Un món de llengües*. Barcelona: Aresta, 2008. 155 páxs. ISBN 9788493594862.

John Edwards, autor deste libro, é profesor da St. Francis Xavier University (Canadá). As súas investigacións céntranse os problemas das identidades culturais, nos aspectos sociais das linguas e na socioloxía e psicoloxía da linguaxe.

Este ensaio forma parte da colección de libros internacionais “Comunicación e sociedade”, cuxa temática aborda o diálogo entre a comunicación e outros ámbitos sociais.

Como suxire o título, a obra expón distintas cuestións relacionadas co multilingüismo: a diversidade lingüística, as habilidades multilingües, as linguas francas, a tradución, a normativización das linguas, a lingua e a identidade, as linguas en perigo de extinción e o mantemento e revitalización das linguas.

No breve prefacio, da autoría de Mònica Sabata, sobrancean algunhas ideas que, malia seren coñecidas, son obviadas con frecuencia por certos sectores interesados en limitar os dereitos e os avances das linguas que non posúen un elevado número de falantes. A primeira é a de que as linguas son o reflexo da identidade individual e colectiva dun pobo e axudan a ver e comprender o mundo de diferentes maneiras. A isto engadimos nós que Galicia non se podería chamar así nin tería a mesma identidade se non tivese como lingua propia o galego, idioma que lle achega personalidade de seu e unha particular maneira de entender a vida, nin mellor nin peor cá proporcionada por outras linguas pero si exclusiva e singular. A segunda idea é a de que non existen linguas de primeira nin de segunda, pois todas son capaces de comunicar e todas elas teñen a potencialidade de expresaren pensamento e ciencia. De aí que, dicimos nós, chie nos oídos escoitar afirmacións tendenciosas, sempre derivadas de retorcidos complexos, como a de que en Galicia determinadas materias da escola (por exemplo as matemáticas) non se deberían impartir en galego senón en castelán, porque ha ter máis léxico para tal efecto, negándolle á lingua propia validez para calquera ciencia e arte. E ben sabemos que os

termos da ciencia proceden polo xeral das linguas clásicas (grego, latín) ou do inglés, non de ningunha outra lingua. A terceira idea importante é a do desafío de mudar actitudes negativas co obxectivo de conservar para as futuras xeracións a diversidade cultural e lingüística como autoestima fronte ás ameazas do monolingüismo excluín-te. Cómpre agregar que esta deriva cara á lingua universal, que comporta unha gran pobreza uniformadora, nos territorios bilingües e multilingües atopa a súa xustificación nun terxiversado pragmatismo e no cómodo dereito a ignorar. Tal ignorancia limita calquera escolla lingüística eficaz, viciada ademais en moitos destes territorios por un proceso de décadas de imposición lingüística que xerou receos nada fáciles de superar.

Alén do que acabamos de sinalar, imos deternos noutros pensamentos que Edwards debulla no seu libro, pois en Galicia existe unha lingua minorizada que participa de bastantes dos problemas aquí apuntados.

1. A utilidade das linguas está vinculada ás relacións sociais (p. 26). Esta idea pode ter múltiples interpretacións. O caso galego é o dunha lingua que pasou mil avatares sociais e políticos, mais foi quen de superalos porque tivo utilidade nas relacións sociais en canto que foi vehículo de comunicación interpersonal nun mundo sobre todo de corte rural cuxa desaparición paulatina pexa a fidelidade dos seus habitantes á lingua do país. Con todo, a utilidade dunha lingua vén dada polo feito de a volver necesaria e de lle conceder presenza en todos os ámbitos: o social e interpersonal, o académico, o educativo, o político, o empresarial...

2. As linguas poden adaptarse a diferentes situacións. Esta certeza póñena en dúbida os que lles negan ós idiomas chamados “pequenos” os dereitos dos que gozan os falados por comunidades vastas de individuos. O autor exemplifica co caso de Radio Finlandia que emite en latín (p. 32), unha lingua que malia ter desaparecido hai moitos anos é adaptada ás novas necesidades sociais.

3. A posibilidade de diferenciar lingua e dialecto. Para nós estas etiquetas son flutuantes e poliédricas na súa interpretación. Amais da evidencia de que toda lingua pode pola súa vez constituír dialecto doutra da que procede, querer establecer criterios absolutos para marcar a estrema entre lingua e dialecto é unha cuestión tan escorregadiza que obedece en moitos casos a xuízos políticos e sociolóxicos máis ca lingüísticos.

4. “Una perspectiva monolingüe es sovint una conseqüència desafortunada de tenir una llengua de comunicació ampla...” (p. 40). Esta opinión, desfavorable ó monolingüismo, podiamos contrastala con outras que ás veces manifestan en Galicia os defensores do castelán como lingua única. O multilingüismo individual e social acontece en bastantes sociedades e países do mundo (Suíza, Bélxica ou Singapur son países que posúen varias linguas oficiais). É positivo porque mellora as competencias lingüísticas, facilita a aprendizaxe de novos idiomas, contribúe a eliminar falsos preconceptos sobre as culturas e incrementa a tolerancia e o interese por outras falas. Contar con linguas de comunicación ampla está ben como ferramenta da que botar man cando un o

precisa, pero servirse destas linguas como único medio de expresión limita culturalmente o individuo.

5. A resposta ó multilingüismo é a existencia das denominadas “linguas francas” (pp. 63 e ss.). Edwards distingue tres tipos: linguas francas en canto linguas de comunicación ampla (fórono o latín ou o francés, hoxe éo o inglés), linguas pidgin, koinés e crioulos, e linguas artificiais. As linguas francas artificiais coma o esperanto non deron o resultado devecido. Só triunfaron as linguas de comunicación ampla: o latín e o árabe en tempos pretéritos, o español no século XVII, o francés no XVIII ou agora o inglés. Sendo isto así, convén lembrar que a razón de se impoñer unha determinada lingua sobre doutras case sempre foi a mesma: ser a da primeira potencia económica ou militar do momento; a idea da lingua como compañeira do imperio discorre paralela á expansión de boa parte dos idiomas que hoxe son maioritarios. Hai detrás disto, pois, unha sorte de colonización cultural que leva emparellada a lingüística e que procura unha lingua chamada “nacional” e de unión que se eleva a entidade superior subordinando e marxinando as restantes. É dicir, que o crecemento de certas linguas e a súa propiedade de lingua franca débese a causas políticas, económicas e militares, non a un proceso que se desenvolveu de seu, aceptado por todos como consecuencia da superioridade intrínseca dalgunha variedade.

6. Á parte das linguas francas, outra canle para aproximar falantes de diversas linguas é a tradución. O autor presenta algunhas cuestións fundamentais do labor de tradutor, dende os primeiros tempos da tradución ata hoxe. Non son ideas descoñecidas, pero sempre enriquece os que veñen detrás traelas ó primeiro plano da actualidade: a) a tradución non é algo sinxelo nin mecánico, b) resulta difícil chegar á tradución perfecta que capte cada matiz e alusión, c) unha interpretación completa dun texto esixe familiaridade e comprensión da contorna cultural, d) hai que fuxir dos extremos (paráfrase e tradución literal), e) existe unha dificultade indiscutible á hora de traducir certos textos literarios pola riqueza e densidade da linguaxe que empregan. Coidamos que encaixaría ben neste apartado unha reflexión algo demorada verbo das industrias da tradución e das novas tecnoloxías aplicadas á tradución, que conseguen dun xeito doado e rápido poñer en contacto falantes distantes lingüística, cultural e xeograficamente.

7. Edwards pregúntase pola coexistencia dunha Europa federal cunha Europa das rexións, das linguas grandes con outras pequenas coma o danés, galés, catalán... Cremos que isto é paralelo ó feito da globalización, un problema que pode ser aproveitado en beneficio das linguas minorizadas para seren visualizadas en lugares ós que antes era imposible chegar. A globalización leva da man, sen querer, a reafirmación do diverso e diferente: quen é distinto ten algo máis que ofrecer.

8. O autor nomea a importancia de activar a *vontade*, termo que se converte en palabra clave. Hai que tentar reavivar a vontade colectiva, pasiva ou durmida, para así reactivar as linguas. Este pensamento aplaudímolo pola súa

importancia, aínda sabéndonos o difícil que é de realizar con éxito en certas sociedades preñadas de complexos, cunha contorna social adversa. Desenfiar este tecido social requiriría da complicidade de individuos, empresas e institucións. Nada disto se dá en moitas comunidades con idiomas minorizados, por iso a loita polo mantemento e progreso da variedade estigmatizada se transfire do goberno aos individuos e ás organizacións concienciadas, que non aceptan unha selección das especies (lingüísticas) nin unha identidade esborallada nin un *statu quo* que ven posible revertir de se adquiriren compromisos sinceros.

9. Para deter a desaparición de dúcias de linguas no mundo, os lingüistas han de ir máis alá do ámbito académico e inmíscirse na loita social e política (p. 134), di o autor parafraseando palabras de Michael Krauss. Que a participación de todos é fundamental viuse recentemente en Galicia cando boa parte da sociedade civil e dos profesionais do ensino se organizaron en plataformas e se manifestaron reiteradas veces na rúa para defender os tenues progresos acadados pola lingua propia desfavorecida.

En fin, son copiosos os temas de interese e de opinión que cruzan este libro. O remate dánolo un epílogo que recolle a xeito de resumo os principais contidos.

A obra é certamente de lectura recomendable para quen se interese polo mundo das linguas. Presenta unha escrita rigorosa pero áxil pola súa leve carga de academicismo. Sendo verdade que as principais ideas resultan coñecidas, que o libro non achega grandes novidades para o especialista e que o autor non proporciona datos derivados dun estudo experimental novidoso, tamén resulta moi certo que se trata dun magnífico ensaio, reflexivo, sempre actual, ben arte-lado e desenvolvido con finura.

Xosé Soto Andión

Universidade de Vigo
xsotoandion@uvigo.es